

ציונות עכשיו

המשוחחים: ישראל אלדד, חנן פורת, משה שמיר

אבסורד, אך ביסודו של דבר אנו עדים למפנה חריג בציונות, שבר על-פי השקפתי, או, אם תרצו, היסטוריוסופיה אקטואלית.

כרגיל בחיסטוריה, השאלה חטרגית והמרתקת בעת ובעונה אחת היא מדוע. מדוע מבקשים היהודים למסור את לב הארץ למבקשי-נפשם, וכיצד זה כופים הם על עצמם במדינתם הריבונית ומרצונם את מדיניות הספר הלבן. אלה רק שתיים מן השאלות הרבות שיעלו בוודאי בדיון זה. אני מציע אפוא שנפתח. הראשון יהיה בעל-הבית, שהוא גם הראשון על-פי האלפבית, ישראל אלדד.

על הסולם הנטוע בארץ וראשו בשמים

ישראל אלדד: הדיון שלנו צריך להיות, לדעתי התשובה ל"סדר העדיפויות החדש" אשר הממשלה החדשה קובעת אותו. אני לא אברח מן הדיון ומן הדברים ה"קונקרטיים" שהם הציעו כסדר עדיפויות, גם אם אפתח כדרכי בפסוק מהתנ"ך, או אפילו בראשית המקרא. בפסוק הראשון של התורה, בו כרוכה כל הפרובלמטיקה של החיים, של האנושות ושלנו: "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ". כבר בפסוק הזה, "בראשית ברא אלהים" – זו תמצית הפילוסופיה המקראית המונותאיסטית; "את השמים ואת הארץ" – יש כבר שניים. ובכל מקום שיש שניים, יש הימשכות זה לזה ויש ביניהם מאבק, בין השמים ובין הארץ, וכל בעיית העדיפות שאנחנו דנים בה היום, בעיית בית פה, בית שם, כבר כרוכה בבעיה זו שחז"ל התחבטו בה, בשאלם מה נברא תחילה, השמים או הארץ. בית הלל ובית שמאי, וזה לא מקרה שבית הלל אומרים הארץ נבראה תחילה ובית שמאי אומרים השמים נבראו תחילה. ובכן, זה מאבק בין האידאיה ובין החומר, בין שני בתים אלה, מה עדיף על מה: ייקוב הדין את החזק, או יעקוף הדין את החזק?

זה עובר כחוט השני עד לניסיון לאחד את המחלוקת הזאת. אגב, מעניין אותנו גם מבחינה זו הניסוח של ר' שמעון בר-יוחאי האומר: "איני יודע איך נחלקו אבות העולם על הדבר הזה. אלא אומר אני יעמדו יחדיו, שמים וארץ יחדיו נבראו". כלומר, אין עדיפות לגורם הרוחני על הגורם

תיב: ביסודו של דבר הכוונה בשיחה זו היא לרב-שיח היסטוריוסופי, מבט מפרספקטיבה רחבה של החוויה הציונית בהווה המידי. אוגוסט 1992. כלומר, כדבר הכותרת "ציונות עכשיו", ואין צורך להוסיף: "תרתית משמע". אלא שחתבוננות שלוח, אנליטית ומנוכרת משחו כיאה להיסטוריוסופיה, ספק אם היא אפשרית במציאות שלנו, כלומר במציאות של עם החי על חוד החתך, "עם המרקד את מחול המוות על תבל מתוח", אם להשתמש בדימוי המקברי משחו של פרץ קפקא.

יתרה מזו, אני מסופק אם הצירוף הזה, היסטוריוסופיה יהודית, אפשרי בכלל. בוודאי שלא במונן המקובל בקרב האומות אשר לגביהן ההיסטוריוסופיה היא צירוף העבר והעתיד. האם מישחו יכול לומר בוודאות, מבלי לעשות שקר בנפשו שעתידו של העם היהודי, עתידה של הציונות, עתידה של העצמאות המדינית, מובטחים? הנה אפוא פרדוקס. האומה העתיקה בעולם הרושמת לזכותה רצף היסטורי של 4,000 שנים היא זו שאיננה יודעת אם תחיה מחר.

ומן החרחור האלגי הזה במחוזות הבלתי אפשרית של היסטוריוסופיה יהודית אל אחד מביטוייה הדרמטיים ביותר, הציונות המדינית. זו של התגרות באומות ועלייה בחומות, או התערבות עם ההיסטוריה, כהגדרתו של פרופ' יחזקאל דרור; וחייית מוסיף אולי: הימור נגד כל הסיכויים. וכך הגענו עד הנה, אל הציונות עכשיו, אל המהפך הפוליטי של ה-23 ביוני ואל אשר בא בעקבותיו. כלומר, מציאות פוליטית של ממשלה צרה הנתמכת על-ידי חמישה חברי כנסת ערביים, שהם בשר מבשרו של ארגון טרור אשר חורבן המדינה היהודית היא תכלית קיומו.

ממשלה זו קבעה סולם עדיפויות לאומי חדש, ואחד מביטוייו של סדר עדיפויות זה הוא איסור על התיישבות יהודית בחלקים של ירושלים בין החומות. לצורך זה הקימה ממשלת ישראל צוות בראשות שר-החוץ, שר-השיכון, שר-המשפטים, פרקליט המדינה, מפכ"ל המשטרה וראש עיריית ירושלים. טדי קולק, מי שהסגיר בשעתו את חברי המחתרת למשטרה הבריטית, לקח על עצמו לספק למשטרה את שמות הרוכשים והחוכרים היהודיים של בתי יהודיים בירושלים. פרשה זו, שהיא חלק מתכנית הממשלה ל"ייבש" את החתנותלות ביהודה ובשומרון נשמעת אמנם כמו מחזה

החומרי, אבל הפתרון הישראלי, שהרי ישראל הוא יעקב, הוא בחלום הנפלא הזה, חלום הסולם. אני רואה בסולם את הסמל המרכזי שלנו. יש לשים לב לסדר הדברים שמה. סולם מוצב ארצה. אם הוא מוצב ארצה, אז ראשו מגיע לשמים. לומר לך, אם אין לך בסיס פיזי – גם של הארץ וגם של העם, כל האידיאולוגיה מרחפת באוויר. בסולם הזה, בין הארץ ובין השמים, כל הדינמיקה שלנו, ההיסטורית והפוליטית, מומחשת במלאכים עולים ויורדים, עולים ויורדים. המלאכים, שאנחנו משכנים אותם בשמים, תחילה עולים, משמע, שוב מן הארץ. והתוספת, המדרש, ויש מוסיפים – היפה, "עולים ויורדים בו": לא בסולם, אלא ביעקב, משמע בנו.

אם אנחנו מבחירים את חפרינציפ המקראי הזה, וגם כשאנחנו נשבעים להיאבק על השלבים הנמוכים, הקרובים לארץ ובעיותיה, גם של המורל וגם של ראיית-הדברים במלוא משקלם, לדעת את מלוא הסולם. שהרי יש עדיפויות סולמיות ויש עדיפויות שלביות.

אם חשבתי, למשל, עד לפגישותינו הקודמות, שהחזית הדרומית ביותר היא מלחמה באוטונומיה, אני מקבל את הניסוח של משה חיים, שאין דחוף וריאלי יותר מהפלת הממשלה. כן, הפלת הממשלה. זוהי המטרה, זו העדיפות העליונה. אני חושש שבעוד שנה יהיה הרבה יותר קשה להפיל אותה, כאשר יתחילו לבוא הפרות של ההלוואות וכו'. עליך ממשלה של רק חודש, עם כל הסבך שבתוכה, עם ה"מְזִיגָאנְס" הזה המשונה של שולמית אלוני עם ש"ס, שהוא רק לכאורה משונה, כי בעיון בעומק, אז הוא לגמרי לא משונה, כי יש בהם משהו, הקואליציה הזאת שנוצרה ביניהם נוצרה על-סמך זה: אני מסכימה לאנטי-ציונות שלכם (אדישות לארץ-ישראל השלמה עם השתלטות מגיוס), ואתם מסכימים לאנטי-יהודיות שלי. זו טבעת החילולים, לא הקידושים.

ובכן, הפלת הממשלה, ברור שזו העדיפות העליונה שלנו. ...אם בגלל המצפון עמוס הקמפ-דייוויד, אין הליכוד עוסק בסכנה הממשית ששמה אוטונומיה, ומרבית המתנחלים עוסקים בדרך הטבע יותר בעניין איסור הבנייה, בעניין החקפאה, שהיא זוועה מבחינה אחרת, אבל האוטונומיה היא הסכנה הפוליטית. לרוב יש תאריכים, חודש, חודשיים, תאריכים, הוא מתחייב לתאריכים. עד יום זה וזה, כמעט אפשר לדעת מתי תפרוץ האוטונומיה הזאת. ובכן, האוטונומיה היא החזית הממשית ביותר. ודאי יש דרכים לעקוף איסורי בנייה ולרכוש בתים או מקומות למרות האיסורים האלה, ופה יכולה להתפתח ממש מערכה, גם פיזית, שילכו לבית שרכשו אותו וירצו להתיישב שמה וישלחו צבא ומשטרה להוציא אותם, אז זה יביא להתכתשות פיזית. נסוף על זה אני מניח שיש אפשרות גם משפטית במדינת ישראל דרך הבג"צים, שהרי איך הממשלה יכולה למנוע מאדם לבנות בית בשכם...

חנן פורת: למה בשכם? ובירושלים היא מרשה לבנות? **ישראל אלדד:** ...והרי את הפרדוקס של חסיטואציה הזאת אי-אפשר היה להעלות על הדעת בימי חובבי-ציון, לפני 100 שנה, בימי השלטון התורכי, עם השלמת הגג אי-אפשר היה להרוס או לבטל בעלות. היום במדינת ישראל, גם אם יש לך גג וארבעה קירות וריהוט ומשפחה עם ילדים, אתה לא בטוח שלא יחרסו לך את הדבר הזה, גם, ואולי בעיקר, אם זה בית במזרח ירושלים, בירת ישראל "לנצח".

ובכן, כל חסיטואציה הזאת היא ממש סוריאליסטית. אבל מכל מקום, גם כשאנחנו אומרים באידיאולוגיה של סולם ניצב ארצה וראשו בשמים, אגב, יעקב אבינו חולם את החלום הזה כשיש אבן למראשותיו, וכל חזון מחייב סגירת עיניים. אחר-כך, אותו יעקב חוזה החלומות, הוא מאוד מעשי, מאוד פרקטי, הוא יודע כל מיני תחבולות כלפי לבן עם הצאן וכו', ועל כן זו הדמות למופת: גם חוזה חזון פילוסופי, יחד עם זה הוא מעשי ביותר. ובכן, צריך לעשות את הדבר הזה, לרדת מהסולם הגדול אל הפרקטיות. איך "מסדרים" את לבן הארמי או לבן הרמאי, ממשלת ישראל המרמה את ישראל?

נתיב: אולי חנן יודע?

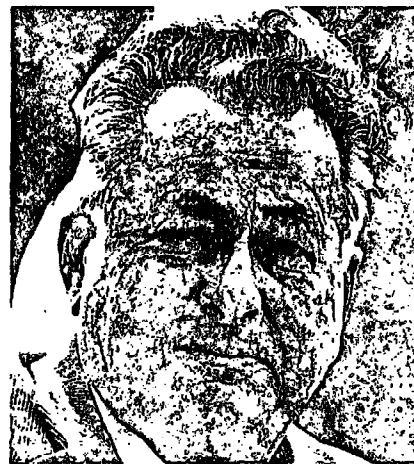
על ביטולו של הרצון הציוני ועל המפתח ללבה של ארץ-ישראל

חנן פורת: אנחנו אמורים לעסוק בחיסטוריוסופיה שחיא, כידוע, פילוסופיה של ההיסטוריה. אני הייתי רוצה לפתוח באירוניה של החיסטוריה. אנחנו לעתים חשים את עצמנו באמת בתיאטרון אבסורד. הנה ממשלה המגדירה את עצמה כממשלה ציונית – והן ה"ציוניות" נגזרת מציון, היא זו הרואה את עיקר ייעודה במלחמה כדי שיהודים לא ישבו בציון. אם זה בעיר דוד, היא ציון, ואם זה בעיר העתיקה, שהיא הרחבתה של ציון, ירושלים. זה בשם הציונות, ובשם סדר עדיפות לאומי ציוני. אנחנו לא צריכים להרחיק לכת. הבוקר, מי ששמע את דבריו של יצחק רבין, באמת דברים מזעזעים, רבתי. אומר רבין הבוקר באוזני היהודים היושבים בארצות-הברית, במקום לקרוא להם בואו ארצה, בואו חביתה לציון, הוא מסביר להם מדוע הוא לא יכול היה למנוע הקמת עוד בתים בהתיישבות בישי"ע, רק 7,000, נעבעך, והוא מתנצל בפניהם. וכשהוא נתקל שם, כך מסרה לנו התקשורת, באיזו שחיא תדהמה ומחאות-כפיים בודדות ועלובות, והוא, שהתהילה עלתה לראשו, היה לו קשה לשאת את חוסר מחיאות הכפיים, אז הוא אומר ליהודים: רבותי, אתם לא תקבעו מה שאנחנו נעשה כאן בארץ. ובכן, למה אתה מדבר אליהם? למה אתה מוצא לנכון להוציא בפניהם את דבת הארץ רעה? זה אקורד חסיון שלך של הביקור בארצות-הברית?

וחטיעון שנשמע על-ידו, לפיו צדאם חוסיין, לא בזבז אפילו "סקאד" אחד על ההתיישבות ב-West Bank בלשוננו. ראו את הקריטריון איפה צריך להקים התיישבות. במקום בו צדאם חוסיין ישגר טילים. ואותו איש שמתיימר להיות ביטחוניסט... אני לא מדבר היסטורית, לא מדבר יהודית, לא מדבר לאומית, אלא ביטחונית; אדרבא, אתה צריך לפרוס את ההתיישבות במרחבי הארץ, להעלות את האוכלוסייה המצוטפת במישור החוף ונתונה לפגיעה דווקא בעידן הטילים, אל מרחבי יהודה ושומרון.

אכן, אנחנו באמת נמצאים פה תחת הכותרת של סדר עדיפות לאומי חדש באיזה שהוא תיאטרון אבסורד, שלי כיהודי, חמתיימר להיות גם מעט רציונלי, קשה לעכל את מה שמתחולל כאן.

צריך באמת להתבונן בשאלה שהועלתה בפתיחה, שאלת המדוע, או אולי בניסוח אחר: מה מביא יהודים שרשמו בכל-זאת איזה שהוא דף, איזה שהוא פרק נכבד בתולדות

האותנטיות, והם צדקו. ובטופו של דבר, לא רק שהם צדקו, אלא שחזונם התגשם. אבל האיחור של 40 שנה של נדודים במדבר, כולל דור שלם שבוגריו נפלו במדבר, היה פועל יוצא של האווירה שהשתררה בעם וריבונו של עולם אמר: אני אינני כופה עליכם, אם לא כאשר דיברתם, כן אעשה לכם. אתם אמרתם במדבר הזה הומתנו, במדבר הזה יפלו פגריכם. בלשון אחרת, גם אם אין יכולת בידיו של עם לשנות באופן מוחלט את מהלך בניינו וגאולתו, זה דבר שהוא מעבר לרצון הבחירה החופשית, יש לו יכולת לקלקל חרבה, יש לו יכולת לאחר, יש לו יכולת להביא דברים לא ברורים אלא בייסורים, יש לו יכולת להביא דברים לא מתוך נכונותו, לשאת בהם ולהיות שותף, אלא בדרך של מה שקרוי בלשון תורת הסוד, נחמא דכיסופא, לחם של בושא, שהוא איננו ראוי לו. בכל אלה יש לנו יכולת לקלקל.

לפני ימית היתח סיסמה, שאני חיוס מצר עליה – אז לא התכווננו לה במפורש, אבל כך השתמע הדבר – אשר אמרה: "נסיגה לא תהיה". ובכן, היתה נסיגה. אתה זוכר, משה! מין כותרת כזאת, אולי הייתי אומר יומרנית, יחירה, נסיגה לא תהיה. היום אנחנו צריכים לדעת, ואולי זה אחד מלקחי ימית, שיכולה להיות נסיגה, שיכול להיות משבר, שיכול להיות חורבן, גם אם לא חורבן טוטלי, חלילה, של מדינת ישראל, ראשית צמיחת גאולתנו, אבל חס ושלוש עקירת יישובים, נסיגה מיהודה ושומרון, משבר נורא יכול להיות, והדבר הזה מטיל עלינו אחריות כפולה ומכופלת, מפני שהדה-ציוניזציה הזאת, חטא המרגלים הזה, כשם שהוא גרם אז לאיחור של 40 שנה, הוא יכול גם לגרום היום לאיחור.

ישראל אלדד: אסור להעלות את הסיסמה הזאת. **חנן פורת:** של נסיגה לא תהיה! אסור. אסור להעלות. לחיפך, עתה יש לומר: נעשה ככל אשר נוכל כדי לא לתת להם, או כדי לא לתת שתהיה נסיגה. זאת המשמעות. אל לנו לשנות במחשבה שהמצב הוא בלתי-הפיך. ברוך השם יצרנו, בנינו, אבל עדיין הדברים תלויים ועומדים, ולנו, בחסדי השם יתברך שנותן לנו כוח לעשות חיל, יש אחריות, אחריות נוראה לדבר.

אולי חשוב להדגיש דבר אחד בסוגיה הזאת של סדר העדיפות שעליו כביכול מצביע רבין. הניסיון הזה להציב חיץ בין העם ובין תאריך, ובין העם היושב ביהודה ושומרון לבין

בניינה של הארץ הזאת, גם בהיבט ההתיישבותי, גם בהיבט הבטחוני, והלא יצחק רבין, וגם חבריו, הם מאבני המקום... (פעם אמר אלדד על אבא אבן, שהוא אמנם אבן, אבל לא מאבני המקום). כאן לכאורה אנחנו עוסקים באנשים שהם מאבני המקום. ומה מביא אנשים להתנכרות כל כך נוראה כלפי ארץ-ישראל, והתנכרות שאפילו איננה באה כדרך שהיא באה בעקבות שובם של המרגלים בבכי, אלא באיזה מין חדוה, איזו מין חדוות הניפוץ. אתה חש באיזו שהיא התרונות, באיזו שהיא שמחה, שמחה לאיד. בכל מקום הם ממחרים להדגיש: "זה לא שכופים אותנו, אנחנו ברצוננו רוצים לסגת, רוצים להקפיא, רוצים לייבש". מה מביא אנשים להתנכרות כזאת כלפי ארץ-ישראל, כלפי בית חיינו? ואני באמת מרגיש שמתרחש כאן איזה שהוא תהליך שאולי הגיעה השעה להציגו. אלדד משכבר הימים הצביע על התהליך הזה, תהליך של דה-ציוניזציה, תהליך של איזה שהוא רצון להתנתק ולערער את היסודות שעליהם נבנתה הציונות....

ישראל אלדד: תוך ביטול הרצון הציוני.

חנן פורת: כן. תוך ביטול הרצון הציוני. נכון. אם הוא נובע מתוך חולשה, מתוך הרגשה שלא נוכל לעלות על העם כי חזק הוא ממנו, בסגנון של המרגלים. אם מתוך רצון לפרוק נטל ועול כבד של המשא היהודי. אחר-כך, באיזה שהוא תהליך של רצון להתמודד עם מציאות כזאת שבה אתה כאילו צריך לומר אינני יכול, ולא נעים לאדם לומר אינני יכול, מתפתח תהליך של שנאה לדבר שאינך יכול, ורצון של חקוף שאיננו יודע לרקוד לומר שהרצפה עקומה, ואז מוציאים את דיבת הארץ רעה. אבל אי-אפשר לראות, לפי דעתי, את מה שמתחולל כאן בצורה פחות חמורה מאשר הכותרת הזאת של הוצאת דיבת הארץ רעה ומאיסה בארץ חמדה. אותו חטא בעוון המרגלים. אנחנו נמצאים היום בליל ט"ו באב, ביום ט"ו באב. ט"ו באב אומרים חכמים שהוא נקרא יום שבו הפסיקו מתי מדבר למות. זאת אומרת, היתה כאן איזו שהיא עצירה, מעצור של החטא של המרגלים שהביא לידי כך ש-40 שנות מדבר נגזרו על עם ישראל.

אני רואה לגד עיני מהדורה בתרא של חטא המרגלים. אני רוצה שנלמד משהו, משהו חמור מחסיפור של חטא המרגלים בהקשר אחד. אין ספק, יחושע וכלב שאמרו: עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה, ביטאו את היחידות

בהחלטת מועצת הביטחון 242, שממשלות ישראל כולן קיבלו אותה, והמוציא לפועל הראשון שלה היה ראש-ממשלת הליכוד הראשונה, מנחם בגין, בסיני, בקמפ-דייוויד, בהסכם עם מצרים.

אבל הוא לא היה האחרון. תהליך זה של נסיגת ישראל במסווה של "תהליך שלום", נסיגה שהתחילה עוד ב-1974 בעקבות מלחמת יום-הכיפורים, קיבל חיזוק בשנים האחרונות, גם כאשר הליכוד ה"אחר", בהנהגת יצחק שמיר, היה המוביל העיקרי, בהפסקות חטופות של מה שנקרא "ממשלת אחדות לאומית".

בתקופת האינתיפאדה ובעקבותיה, תחת הנהגת הליכוד, לבשה הנסיגה את חלבוש הנוכחי שלה: "התהליך המדיני" או "תהליך השלום". ממשלה שבראשה עמד יצחק שמיר, ששר-הביטחון שלה היה יצחק רבין, ששר-החוץ שלה היה שמעון פרס, ממשלה שנכשלה בהשלטת חוק וסדר ברחבי ארץ-ישראל, שנכנעה למה שקראו וקוראים עד היום "ילדי האמנים" – היא היתה זו שהלכה ל"תהליך השלום" ואפילו התפארה שיזמה אותו. בהמשך הזמן היתה ההליכה הזאת לריצה, כאשר הממשלה היתה כבר כולה של הליכוד, עם שר חוץ חדש, דוד לוי, והיתה זו "ריצת אמוק" למדריד, לוושינגטון, למוסקבה.

המהפך, אם כן, איננו כה דרסטי, ומוטב שנכיר בכך. החל ממלחמת ששת הימים קיים חלחך הפנימי בתוכנו והחיצוני מבחוץ, לחסל את תוצאותיה של אותה מלחמה. מה שאנו עומדים בפניו היום הרי זה לחץ פנימי ועולמי כפול ומכופל לביצוע שני השלבים הבאים במלאכת חיסול זו. הפעם על הפרק ביצוע הנסיגה בחזית המרכז (הכוללת עם יהודה ושומרון גם את חבל עזה), ובחזית הצפון (רמת-הגולן). בפעם הבאה – ירושלים. צעד אחר צעד ממשיכים לגבות את השטרות שממשלות ישראל, ובעיקר בגין, חתמו עליהם. כן, רבותי, עצוב לומר זאת וקשה לומר זאת – אבל חלקו של הליכוד בשרשרת האסונות המדיניים שאירעו לנו מאז מלחמת הישיע של שנת 1967 אינו נופל מחלקה של העבודה – ואפשר שאף עולה עליה. ההיסטוריון של העתיד ידבר אולי על אחריות משותפת. מכל מקום, רק ראייה ריאליסטית של מה שעוללו ומעוללות לנו ממשלותינו – תחל אותנו להתמודדות הרוחנית, הדרושה לשם עיצוב השקפה קונסטרוקטיבית, ואפילו אופטימית.

הביטוי החמור ביותר למה שקורה היום – ובזה תורמת ממשלת רבין לא רק תוספת-דגש כמותית, אלא ממש "איכות חדשה" – הוא ההידרדרות הקריטית באבדן עצמאותה של מדינת ישראל. ריצת מלחך-הפנוכה של ראש-ממשלתנו, ממש למחרת הכתרתו, אל מקור "החסד ממרום" האמריקני, כשימינו מושטת לנדבה ושמאלו ממשיכה להכות את סרבני הנסיגה בבית – כמי שנדרש על מנת לקבל שכר – היא מן החזיונות המבעיתיים בביעורם בתולדות מדינת ישראל, ואפילו עיתונותנו חוגגת-המהפך נכנסה למבוכה למול הפרסה הפטפטנית.

אבדן עצמאותנו מתבטא, כמוכן, לא רק בגינוי השתעבדות אישיים או טקטיים, באבדן כבוד לאומי – אלא בעיקר בהידוק התלות הכלכלית, המובילה היישר לאבדן העצמאות המדינית, כפי שהוכיחה ממשלת רבין כבר בשבועות הראשונים לקיומה. על סכנת אבדן עצמאותנו התרענו עוד בימי שמיר ולוי. צעקנו מה שצעקנו – ונתיב היה בנושא זה בקו הראשון – אבל כנראה לא במידה

העם המתגורר בשפלה, בגליל, בנגב, בעמקים. מלבד העובדה שהוא עיוות נורא, הוא דבר שקרי מבחינה אובייקטיבית, הוא באמת מביא, מנסה להביא, לשטאת אחים. ההתקוממות שלנו כנגד המוימה הזאת צריכה להיות דווקא מתוך החיבת שמי שרוצה ליצור קרע בתוך העם או רוצה ליצור קרע בין העם ובין הארץ, מנסה ליצור שטאח, את המגמה הזאת צריכים לערער מן היסוד. שם בארצות-הברית, שמעתם את הניסוח הפשטני עד עלבון: "מה אתם מעדיפים, 400 אלף יהודים שיבואו ארצה, או 3 התנחלויות בגדה?"... כביכול הדברים האלה עומדים זה מול זה מבחינת הפרופורציות, מבחינת ההיקף של המשאבים, מבחינת האמת של דבר אל מול דבר. רוסיה שכחה כבר מזמן לומר שהיא לא רוצה שיתיישבו יהודים עולי ברית-המועצות ביהודה ושומרון. רק אנטנו עוד, איך כתוב! ככלב שב על קיאו, ככסיל שעומד על איזולתו, משמיעים את חסיסמה המעוותת הזאת.

המפתח ללבה של ארץ-ישראל הוא ביכולתנו אנו להגיע ללבו של עם ישראל. אם לא נצליח בהקשר הזה לקשור את מרומי תור עם השפלה, עם עיירות הפיתוח, עם השכונות, עם האנשים הטובים והפשטניים, הישרים בלבם, המבינים שיש פה איזה שהוא דבר שקרי ומרושע. אלא שאם אין תשובה לכך, אם לא ניתן תשובה באמצעות עבודת הסברה מקפת, רחבה, אינטנסיבית, שתחדור גם אולי בסגנון פשוט ולא רק ברובד האינטלקטואלי, אל מרחביו של הציבור, אנטנו עלולים חלילה לחחמץ את המערכה על לבו של העם. ועוד מלה אחת. יש פה איזה שהוא דבר מרתק בכך שההתנכרות לארץ והדיבור תחת המסווה של נושא העלייה, מקושר כולו כאילו בזיקה אחת. כל נושא העלייה מקושר כולו אל איזו מין אידיא-פיקס ששמה קבלת הערבויות. אני רוצה להוציא את נושא הערבויות מהחיבת הקונקרטי, השקרי שלו. מה היא אותה ערבות? לתלות את הכל בחסדו של הפרץ שמעבר לים? אינני מדבר כבר – ועל כך הלא נכתב רבות בנתיב – עד כמה שהדבר הזה הוא בבחינת מגדל קלפים, עד כמה שכסף זה הוא טמא, והנה היפוך הפירמידה הציונית שניסינו אירעם להפוך אותה. והנה אנו שבים אל החסדים המדומים שמעבר לים, זהו שינוי סדר עדיפותו זו התגלמותה של הדח-ציוניזציה.

נתיב: ועכשיו אל משה, חמגלה, (להפתעתי, אני חייב לומר) מעין אופטימיות שורשית שלא ניתן למוטטה (ואני מנסה מדי פעם). האם אנו באמת ניצבים בפני שבר חסר-תקדים בציונותו האם המתרחש כעת הוא המשך של רצף שהחל בעבר או שזה באמת "מהפך"?

פרטיכל של מפולת (פרק ב')

משה שמיר: אחת השאלות הראשונות שעלינו לנסות להשיב עליהן, לשם יצירת מסגרת שלמה של תמונת-המצב שבה אנו דנים, היא: מתי החל הדבר הזה, או מה טיבו של התהליך הזה, שעתה התעוררנו נכחו, בעקבות המהפך בבחירות והקמת ממשלת עבודה-מריצ-ער רבים תומכי-אש"ף. חשוב שנוכח, כי אף לא אחד מ"חידושי" ממשלת רבין אין בו חידוש. למדינת ישראל יש עתה ממשלה הפותחת שלב נוסף במדיניות "שטחים תמורת (מה שקוראים) שלום". זהו הדבר למעשה, וזהו היסוד שכל ממשלות ישראל ביססו עליו את מדיניותן. יסוד זה טבוע

מספקת. מפלגות האופוזיציה שלנו פעלו מתוך היסוס. יובל נאמן הציע לחכות עד שיתברר אם "התחליף המדיני" של דוד לוי באמת מסוכן כפי שהוא נראה. המפד"ל נשארה בממשלה גם אחרי שחתברו שאמנם כך, מולדת נשארה בממשלה וצומת עזבה מאיזו סיבה אחרת וביקשה לחזור. אי-העמידה על כך, שגם אם מתנהל תהליך מדיני – אין ממשלת ישראל משתתפת בו, אלא לפי תנאי המינימום שלה: משא-ומתן ישיר באמת, מתקיים בבירות הארצות המעורבות, ללא התערבות גורמים זרים, וכמובן פסילה טוטלית של כל קשר שהוא עם אש"ף – אי-העמידה על כך פוררה לחלוטין את עצמאותו המדינית בכל מהלכיה של ממשלת הליכוד בשנתה האחרונה.

החל ממדריד השתתפה ממשלתנו, המסוננת בברק ורקורי התקשורת, בהצגה בינלאומית, שבה עמדה ישראל בודדת ומבודדת מול עדר זאבים, מול האויים, מול רוסיה, מול ארצות-הברית, מול כל מדינות אירופה המערבית, מול כל מדינות ערב, מול כל העולם. ישראל על ספסל הנאשמים – יכולנו למנוע זאת, אילו נותר בנו קורטוב של עצמאות מדינית. אבל לא נותר, וממשלת רבין היום רק מחישה ומאיצה תהליכי אסון שהתחילו בהם קודמיה.

על שכר האימה ויבנה וחכמיה

תיב: רבותי, שמענו זה עתה כתב-אשמה חמור מפיו של משה שמיר. קטרוג קטלני משחו על שני המחנות הגדולים בציונות, הציונות לטוב ולרע, מחנה העבודה והמחנה הלאומי. אני חוזר אפוא ושואל שוב: מדוע? הלא יש לנו עניין עם אנשים אינטליגנטיים ועם אנשים שהם "מאבני המקום", אם לצטט את חנן המביא מפיו של אלדד. יש לנו ממשלה שמאלית, שמאלנית אם תרצו, אבל אלה אנשים חושבים. והנה יש איזה שהוא שסע עמוק בין תפיסתנו או לתפיסתם הם. הם, כך נראה הדבר, מוכנים היום למכור את ישיע, קרי ארץ-ישראל. והלא מי שמוכן למסור את לב הארץ, את עמוד-השדרה שלו לנכרי, לאויב המבקש את נפשו, אינו יכול להקרא ציוני מעצם הגדרת המושג ציון. ואכן, ממשלה זו אינה ציונית מעצם הגדרתה. והנה בכל זאת, אין אנו פטורים מלהשיב על השאלה מדוע. מדוע רבין עושה את מה שהוא עושה, מדוע אוסרים על יהודים לשבת בירושלים, מדוע רוצים לפורר את ההתיישבות היהודית, מדוע מוכרים ערכים, אמונה ומולדת בכסף, בעצם בנוזל-עדשים, שהרי כסף זה לא יוסף אלא נטל כבד מנשוא על החוב החיצוני של ישראל שיכפיל את עצמו תוך זמן קצר מאוד.

ישנה כאן איזו מסכת של דברים הנתפסת כאבסורדית לחלוטין לפי השקפת העולם של אלדד, של חנן פורת, של משה שמיר, אבל זוהי השקפת עולם המתבצעת על-ידי מחנה גדול בישראל. אנחנו חייבים להבין מדוע הם עושים זאת, מה מריץ אותם, מה עומד מאחורי זה.

הרשו לי להעלות הרהור קצר בנושא הנדון. בבוא העת אכתוב על כך טור בנתיב; כותרתו תהיה "שכר האימה". אני סבור שהמחנה השמאלני שלנו היום מיטיב לקרוא את המפה הבינלאומית ואת מקומה של ישראל בתוכה. הם יודעים היטב שאנחנו ניצבים היום בפני אויב אשר לא די שהוא מבקש להכחיד אותנו, אלא שלראשונה בהיסטוריה הקצרה של ישראל מצויים בידיו האמצעים להוציא את

וממו מן הכוח אל הפועל. מאון העצמות בין ישראל למדינות ערב, נע היום בסביבות 1 ל-6 ובתחומים מסוימים אף 1 ל-11. מדינות ערב מתקרבות בקצב מסחרר לאפשרות של ייצור נשק להשמדה המונית בקנה-מידה חסרת-קדים. נוצרת מסה קריטית של נשק השמדה המונית בידי משטרים טוטליטריים המבקשים את נפשנו.

השאלה היא אפוא: האם השמאל שלנו, המכיר את המציאות ומנתח אותה בכלים רציונליים לא התיימש מן הקיום הריבוני של יהודים במדינתם? מישוה סיפר לי פעם, וגם נשבע בנקיטת-חפץ שהוא דובר אמת, כי שמע את עזר וייצמן אומר שהמקסימום שישראל מסוגלת להשיג על מנת לשמור על הקיום, הוא ישות בחסות מצרים. האם אותה ריצת אמוק של הנסיגה בכל תחום איננה חלק מהשקפת העולם זאת, שהיא כמובן קטסטרופיסטית, אבל אולי זהו הרע במיעוטו? עדות לכך, פתטית בעליל, היא אותה התקפה שלוחת-רסן של יהושפט הרכבי על בר-כוכבא, והעלאה על נס של יבנה וחכמיה כהתגלמות החכמה המדינית בימי משבר. האם אין זו ההיסטוריוסופיה של השמאלנים שלנו?

ממלכות ישראל למדינת חסות

שאל אלדד: בצד הצבאי של השאלה אני נמנע מלדון, לא רק מחוסר מידע, אלא גם מחוסר הבנה כלשהי. אבל אני בטוח שבצה"ל או במוסדות ביטחון אחרים ערים לסכנת ה"סקאדים" ולסכנת מלחמה גרעינית. אני אינני חושב, אסור לנו לחשוב, ששם בכלל לא חושבים על זה. שאם אמנם קמים עלינו מאה מיליון אויבים על כל הנשק הגרעיני והכימי, אז באמת צריך לחסל לא רק את השיכונים במזרח-ירושלים אלא את כל המדינה. כי אם אני חושש מזה ובגלל זה אני נסוג, הרי גם האויב יודע את זה וימשיך ללחוץ. היו ויכוחים על עדיפויות בכל תולדות הציונות, בין ציונים "מדיניים" לציונים "מעשיים" – מה עדיף יותר, אם לחכות לייצגהרת בלפור, לתבוע הכרזת מדינה, ואחר-כך לרוץ לקראת משיח. אבל בכל ההכרעות שהיו בעבר בעדיפות לציונות מדינית על ציונות מעשית, או הכרזת המדינה על דעת בן-גוריון נגד טבנקין, שהעדיף להשאיר את הארץ שלמה אפילו בלי מדינה ובלבד להרבות יישובים, תמיד היה שם רווח תמורת הוויתור. אני מרוויח, למשל, 20-30 שנה תמורת הצהרת בלפור, אני מרוויח זמן לעלייה והתיישבות. עם הכרזת המדינה, אני אמנם מוותר על שלמות הארץ, אך אני מקים מדינה, ובן-גוריון ידע שיבוא זמן שאנחנו נתפשט. מהו הרווח היום מוויתורים אלה? הרווח הוא רק מדינה **פלשתינאית**. זה החידוש שבדבר. אפילו הוויתור על עבר-הירדן המזרחי אינו דומה לכך, שהרי עבר-הירדן המזרחי לא היה בידנו, ואילו יהודה ושומרון בשלמותם בידנו.

אני מסכים בהחלט, אולי ביתר חריפות, עם משה שמיר כשהוא אומר שזה התחיל עם הליכוד ועל-כן אני אינני מקבל פה את המינוח "שמאלנים". הבעיה הרבה יותר עמוקה, הבעיה היא באמת היסטורית וזה הדבר המעניין, ואני תמיד מהסס לומר את הדברים. אני חושב שצריך לומר אותם מכיוון שצריך לתפוס איפה השורש של הסרטן הזה, איך מתאפשר הדבר הזה, של ויתור על ארץ-ישראל שבידינו.

שמתם לב להבדל בין בית ראשון לבית שני? בית ראשון, הלכנו בו מן החומר אל הרוח. כיבוש הארץ, התנחלות, יפתח, שופטים, מלחמות דוד; כיבוש ירושלים הוא בסוף.

אחר כך בא בית־המקדש, אחר כך באה התפתחות הנבואה. בית שני הולך בדרך ההפוכה. בעוד שירושלים בבית ראשון היא בסוף, בבית שני זה מתחיל במזבח ובאנשי כנסת הגדולה, מתחיל מן היסוד הרוחני אל היסוד החומרי והכמותי.

אבל יש דבר נוסף שאין נותנים עליו את הדעת. בית שני, שנמשך קרוב ל-600 שנה, בסך הכל יש שם 70 שנות עצמאות, כמעט שאין ריבונות מדינית. יש שלטון פרס, שלטון יוון, אין אפילו ניסיון של התמרדות. העם חי בשקט מבחינה כלכלית, יש בית לאומי נהדר, יש אנשי כנסת הגדולה שמתחילים לפתח את ההלכה. אין זכר לשאיפה לעצמאות פוליטית, אלא אם כן בתפילה על מלכות בית דוד. ובכן, הנקודה הזו שאנחנו תמיד אומרים שבגלות איבדנו את הממלכתיות; הלוואי ויכולתי להגיד ככה, אז יש פתרון. אנחנו חוזרים למוקד, זאת היא הציונות, הנורמליזציה כביכול. האמת היא שאנחנו איבדנו את ארץ־ישראל, את חריבונות, מכיוון שכבר בימי בית שני היו בנו איזה אלמנטים לא־ממלכתיים. בלי אנטיוכוס הטיפש הזה הרי אין חשמונאים בכלל. לנוה אפוא לא בחסות אמריקה או בחסות אנגליה בימי המנדט ואפשר להיות יהודי טוב בחסות אמריקה, הגולה הנפלאה הזו אשר באמריקה.

מה שקורה חיום עם רבין וארצות־הברית, זה כבר לא רק בגדר דה־ציוניזציה, זה גם נגד הממלכתיות. כמעט יום־יום אתה יכול לקרוא שחייל ישראלי "חוזר מחברון לישראל". המושג ישראל מנותק לחלוטין. חברון היא כבר מחוץ לארץ־ישראל. ובכן, גם מבחינה לשונית חלה פה איזו ברבריוזציה, מה שלא היה בעבר.

ועוד שכבה עמוק מזה, נורא מזה ומסוכן מזה: התנגדותו של שמואל הנביא להמליך מלך! הוויכוח בין שמואל והעם הוא ויכוח קרדינלי, והניסוח: הככל הגויים בית ישראל! הוא ניסוח קרדינלי. בימים ההם המושג מלך היה בדיוק מה שהיום נקרא מדינה. בלשון בובר: מלכות השם בלי מדינה. אפשר גם בלי מדינה בחסות פרס, בחסות אנגליה, בחסות אמריקה. הפתרון הנכון הוא כמובן, בדבר אלוהים לשמוע בקול העם והצו לשמואל להמליך את שאול ואת דוד. כי מה זה ככל הגויים? הגויים אוכלים, אז אנחנו לא נאכלו נכון, אנחנו לא רק ככל הגויים, אנחנו צריכים מדינה ככל הגויים פלוס נבואה שבה, (כשם שגם בסולם החזונו מוצב ארצה).

האלמנטים הלא־ממלכתיים סבורים, והרי בובר אפילו ראה את עצמו כציוני, אחד העם ודאי ראה את עצמו כציוני, שאפשר גם בלי מדינה. ייתכן שהארגומנטים האנטי־ממלכתיים חאלה, הם עמוק בתוכנו ויש רצידיב. אתה שואל מדוע? אנחנו רצינו שהציונות תהיה "נורמליזציה", אז אם נורמליזציה, אדרבא, אז נחיה ככל הגויים. איזה גוי בעולם היה מותר על חלקי מולדת כאלה?

מבחינה זו אני מאוד אוהב את המלה ייחוד, חבל שהיא קצת נתקלקלה. אומרים ייחוד, אתה אומר "כסף". הרי ייחודו היה כמעט האנטי־כסף, האנטי־חומרנות. יש בנו ייחוד רוחני, איכותי, אך לא התאבדותי. הרי אחד האבסורדים הגדולים ביותר הוא ששולמית אלוני היא שרת־חינוך. אם אנחנו מדברים על עדישויות לא במובן הפוליטי של בעיות האוטונומיה וכי שדיברנו עליהן, אלא במובן היסטורי יותר עמוק, הרי יכול להיות שהעדיפות שהקבוצה הזו שלנו או שנתב חייב להעלות אותה, היא חתינוך. להפוך את תהליך הדה־ציוניזציה לדה־ציוניזציה של המדינה. אנחנו צריכים

לשים את הכל על הבג"צ – בית־דין גבוה לציונות. זה צריך להיות בית־הדין הגבוה לציונות. בעוד אשר אצלנו הבג"צ, עם כל הכבוד לבית־המשפט, עיקר הבעיה היא אם זה הולם את אמנת גיבה, את זכויות האזרח במופשט. במקום העדיפות לשאלה אם זה טוב לציונות, וכדוגמה קונקרטית, ובוה אני אסיים. יש לנו חוק השבות. שאם לא יעלה גם עליו הכורת, זה לא הולם את האוניברסליות של זכויות האדם. מה פירוש הדבר, ואם ערבי רוצה לבוא לארץ־ישראל, אז אנחנו לא ניתן לו! לא חל חוק השבות עליו! זה באמת מאיים עלינו.

וכנגד זה: כמו שיש חוק השבות עדיין, חייב להיות, יכול להיות שאחת מהקבוצות הפוליטיות שלנו, כל זמן שהן ציוניות, צריכות לחלוק חוק שבות לקרקעות, שבות לאדמות. הציונות מחייבת שבות של ארץ־ישראל, כמו שבות היהודים מבחינת העם, כך שבות הארץ. לא להתגונן. אני מציע לכנסת חוק שבות האדמות, חוק שבות הקרקעות. זה הפרינציפ. ודאי שגם חוק שבות זה יש לו פנים רבות, כמו חוק שבות העם. לא דומה שבות מאתיפויה לשבות מברית־המועצות, ושונה תהיה השבות מארצות־הברית. הוא חדין בגאולת הארץ. פה אני קונה, פה אני כובש, כמו לגבי שבות, כל הדרכים כשרות, פעם במטוס ופעם ברכבת ופעם גם ברגל. עלידי זה, עלידי הצעת חוק כזה, קודם כל לעבור מהדפנסיה, מההישרדות, להחזיר את האופי הציוני של מדינת ישראל.

נתיב: אתה דיגרת על חוסר תפיסה לאומית, אבל מדוע דווקא עכשיו? מדוע מתקנז הכל, מתמקד דווקא עכשיו? שמיר תיאר את ראשיתו של השבר הציוני עם מנחם בגין בהסכמי קמפ־דייוויד, אשר רבין אינו אלא ממשיכו הנאמן. ובכל זאת, טרם השבנו מדוע?

"רגש כי זקן, מה ייעשה לו"?

חן פורת: אכן, אלדד אמר דברים חשובים, אבל דומני שלשאלת המדוע לא נתת תשובה. הבעת פליאה. כולנו עומדים משתאים. אני דוחה את קו המחשבה שלך [של חמנחה] שהמניע הוא החרדה מפני קטסטרופה גרעינית, מפני הנשק להשמדה המונית, מפני הסכנה הקיומית לעם ישראל. לא שתחושת החרדה הזאת אינה קיימת ואינה כנה, גם אצל אנשים כיצחק רבין ואצל אנשים כעזר וייצמן. אבל אני אינני נכון לראות אותם כאנשים כל כך חסרי אינטליגנציה והבנה עד כדי מחשבה שפתרון של נסיגה או אפילו של הקמת מדינה פלשתינאית ביהודה שומרון ובחבל עזה תהווה פתרון לבעיה.

הבה נתבונן ונראה מי הן אותן מדינות שמאיימות בנשק גרעיני: עירק, אירן, פקיסטן, לוב. כל אלה הן בדיוק מדינות הסירוב, שלא זו בלבד שהפתרונות המוצעים כאן אינם מקובלים עליהן, אלא נהפוך הוא: הן נלחמות נגד הניסיון להגיע להסדרים חאלה. האם באמת צדאם חוסיין, בשעה ששיגר את הסקאדים, כיוון להתנחלויות ביהודה ובשומרון, גם אילו יכול היה לכוון כנגדם? לא, הוא כיוון אותם למישור החוף. איזה פתרון יימצא לסכנה הקיומית הגרעינית באיזה שהוא פתרון־ביניים בנוסח זה שמוצע כאן?

היה לנו בשעתו דיון בוועדת חוץ וביטחון על הסוגיה הזאת. אני הצגתי את השאלה לעזר וייצמן וליצחק רבין והם

נותרו ללא מענה. ההתמודדות עם השאלה, עם שאלת הגרעין, או עם שאלת הקטסטרופה של כלי משחית המוניניים, אינה נעוצה בכל הפתרונות המדיניים הללו. שאלהם הולכים עכשיו. זו סוגיה חריבה יותר רחבה, והתשובה עליה צריכה להינתן אם במאזן כלל-עולמי שיכול לשים את ידו על חלק מהמערכות הללו, ואם בפתרון של מציאת כל-ינשק שיפתרו את העניין, נוסח פיתוח ה"חץ", וכד'.

בפתרונות הביניים המדיניים אין מענה כלשהו; הם לא מספקים לא את קדאפי, לא את צדאם חוסיין ולא את אירן החומייניסטית, שהם מקור הסכנה שלנו.

מכאן, שצריך אדם לשנות כליל בקריאת המציאות כדי להיות סבור שבשביל צדאם חוסיין, או בשביל אירן החומייניסטית, או בשביל אותם 100 מיליון ערבים שרובם המכריע היום נתונים בסטיכיה הזאת, ברנסנס של האיסלאם, תהיה איזו שהיא תשובה לפתרון מדיני ביהודה ושומרון.

עיקר הבעיה של השמאל, ולא רק של השמאל, אלא של כלל הציבור בארץ – היא הבעיה של ההתמודדות עם האוכלוסייה הערבית; המחשבה שאין אפשרות להגיע לחיים במדינת ישראל שיש בה אוכלוסייה ערבית כל כך גדולה. האינתיפאדה חידדה, כפי שאמר משה בצדק, את ההרגשה הזאת שאין שום סיכוי להגיע פה לחיים בצוותא, מבחינה דמוקרטית איננו יכולים להסכים עם אוכלוסייה שמתקרבת, ושלפי התפיסות האפקליפטיות הדמוגרפיות של השמאל תגיע, למצב של רוב ערבי בתחומי השלטון הישראלי, אם לא ניסוג מייחודה, שומרון וחבל עזה. ובכן, גם מבחינה בטחונית, גם מבחינה דמוקרטית, גם מבחינה מוסרית, איננו יכולים לחיות עם האוכלוסייה הערבית. והצורך להיפטר, כפי שהם קוראים, מהשטחים הללו, הוא – כפי שגם הם באמת מדגישים – פועל-יוצא מן ההכרח שאיננו יכולים לחיות כאן עם אוכלוסייה ערבית כל כך גדולה בתוכנו. ואם ההיפרדות משמעותה נסיגה, נחא, תהא זו נסיגה של ישראל.

זוהי הקליפה החיצונית המרכזית שמביאה לרצון לנסיגה, לרצון לאי-קיומה של אוכלוסייה יהודית במזרח ירושלים, במעורבות עם האוכלוסייה הערבית, ההכרח שאין שום אפשרות לחיים בצוותא בין יהודים וערבים. ובכן, הפתרון הוא פתרון של חלוקה, החלוקה צריכה לשוב אל תכנית החלוקה בגבולות 1948, פלוס-מינוס.

משיחות אישיות שהיו לי עם יצחק רבין בארבע עיניים, אני יכול לומר בצורה הברורה ביותר: זוהי גישתו, זוהי עמדתו. בשיחות שלי אתו, אמר לי: אין לי ספק שתכנית האוטונומיה תוביל לשלטון ערבי על חבלי ארץ אלה, אני מנקודת מבטי אעמוד על שלושה דברים שבשבילי הם קווים אדומים:

- (1) אי-נסיגה לגבולות 1967, לתיקוני גבול, (הוא לא דיבר על תכנית אלון, דווקא לא על תכנית אלון).
- (2) פירוז מוחלט של האזור הזה מנקודת מבט בטחונית.
- (3) שזו לא תהיה מדינה פלשתינאית עצמאית, אלא פדרציה או קונפדרציה עם ירדן.

אלה הם שלושת הקווים האדומים שלו. מעבר לזה, הוא בלבו משלים עם ההכרח שהאזור הזה יהיה בשלטון ערבי.

אני כמוכן השבתי לו על נקודות החשיבה שלו, בעיקר כפי שהוא, מאי נפקא מינה אם זו תהיה פדרציה או קונפדרציה עם ירדן, כאילו אכפת לי אם זו מדינה פלשתינאית בצד אחד של הירדן או בשני צדי הירדן.

מאחורי החרדה מפני האוכלוסייה הערבית, האמירה הזאת – אני חוזר – של חטא המרגלים, "לא נוכל לעלות על העם כי חזק הוא ממנו", אם זה בגלל שענקים לפנינו כאן, ואם מפני שרבים מעמנו כאן. בנוסח יותר פשוט: יש פה שחיקה ואבדן האמון ביכולת הציונית, ובעיני התחושה של חוסר יכולת נובעת משחיקה בכוח הרצון, והשחיקה בכוח הרצון יסודה בשחיקה בהכרח.

רבין בעיני, דווקא רבין, מסמל באופן מובהק את האיש הקורא מפה נכון לעכשיו. המפה, נכון לעכשיו, מצוירת כך: תהליכים דמוגרפיים, מציאות של מצוקה חברתית וכד'. חוסר האמונה בעלייה גדולה שתשנה את המאזן הדמוגרפי באופן מוחשי, למרות הדיבורים הרמים על עלייה. אף לא אצל אחד מאלה שמנוטים את הדברים, מצוירת מדינת ישראל כמדינה שיש בה 10 מיליון יהודים בטווח של דור. זה לא מצויר בכלל כך. לפני העלייה מברית-המועצות הם לא האמינו בה, רוב העם, רוב הציבור לא האמין בה. פה יושבים אנשים בודדים, באמת מבחינה זאת החבורה, המשולש הזה שנמצא כאן הוא מציין איזושהי חשיבה יוצאת-דופן, כל אחד עם נקודת המוצא אולי המיוחדת והייחודית שלו, אבל שלושתם כך ראינו את הדברים, והבאנו אותם גם לידי ביטוי בכתב ובעל-פה.

ישראל אלדד: ביסוד אותה אמונה היה רצון. רבין איננו רוצה בכלל.

חנן פורת: נכון. קודם כל, אין אמונה, אין אמונה שתהיה עלייה גדולה. מצלמים בתמונות סטילס, כפי שקוראים לזה בתקשורת, בתמונות ה"מקפאות" את המצב. לכן גם הציור הוא כלפי ארץ-ישראל. יש שם אזורים שהם מבחינה דמוגרפית בעלי רוב ערבי. אין ראייה שחדברים יכולים להשתנות. והדבר המדהים הוא שכשאתה יכול לחזות לחם, לא באיזה שחור חזון אופורי, אלא במציאות, חנה, עלו חצי מיליון יהודים, מה יהיה כשיעלו עוד מיליון – אתם מדברים על גבולות הקו הירוק, גם שם יש 18-20 אחוזים של אוכלוסייה ערבית. או זה בסדר. 35 אחוזים, 36 אחוזים, זה כבר מעבר לנסבל. אבל הרי הדברים יכולים להשתנות אם רק תרצו, אם תרצו אין זו אגדה. לא, לא רוצים וזו נשאר אגדה.

כך זה נשאר אגדה, או הגדה, כלפי יהודה ושומרון, אין אפשרות להגיע שם לרוב יהודי למרות שאתה היום יכול לחזות בכלים אמפיריים כיצד תוך 20-30 שנה אתנו יכולים להגיע לרוב יהודי שם. אין ראייה עמוקת טווח, אין חזון ציוני; בקיצור, החזון מתגמד.

כשאני שואל את עצמי, רוצה להפנים את זה עוד יותר, מה הסיבה המרכזית לאבדן החזון הציוני, מה הסיבה לשחיקה הזאת שבאה לידי ביטוי, גם השחיקה בהתיישבות, בהתיישבות הקיבוצית, באהבת הארץ הפשוטה, באותם דברים שבאמת היו לחם-חוק של אנשי תנועת העבודה בראשית הדרך, שמחם במידה מסוימת כולנו ינקנו, מהפלג הזה או מהזרימה הזו כולנו ינקנו, שוב, כל אחד במינון ובזווית המיוחדת שבה הוא התוודע אל אותה אווירה ציונית חלוצית שהיתה לפני קום המדינה, שהיתה נחלתם של הטב"קנים, של אי"ד גורדון, של ברל, כל אחד שוב לפי סגנונו.

אלדד באמת צדק. זאת אומרת, מה שמאיר באור בלחות, אבל אולי גם באור נכון, אור בלחות נכון, את דמותה של הממשלה כיום בישראל, שהיא גם פועל-יוצא של תהליכים שקדמו לה, כפי שאמר בצדק משה, זה הצבתה של שולמית אלוני כשרת-החינוך. כדי להעמיד אותנו מול המראה של מה שקורה, היה צריך לצייר את זה כך, עם האמירה המופלאה שלה על קברה של רחל אמנו ושל רחב הזונה. זאת אומרת, הזלזול הזה, הבוז – המלים האלה כשלעצמן, אנוחו לא בושם בהן, אבל כפי שהיא הציגה את זה, הביזוי הזה של כל המקודש והשורשי אליו נכספו יהודים כאשר ראו את רחל מבכה את בניה והקדוש ברוך הוא משיב לה: יש שגר לפעולתך, יש תקוה לאחריתך, ושבנו בנינו לגבול. לא, היתה קריסטורה חדה יותר מדברי אלוני המציירת באור בלחות את המציאות הדה-ציונית של הממשלה הנוכחית. ולכן אני אומר, רבותי, אלדד צודק, סדר העדיפויות שלנו מבחינת הנכון לעכשיו, כדי שלא יקלקלו יותר ויותר, צריך להיות באופן פרקטי הפלת הממשלה. אבל צריכים לדעת שגם אם הממשלה הזאת נופלת, עדיין לא מובטח לנו שתבוא תחתיה ממשלה טובה יותר. משה צדק. אי-אפשר לוותר על חריש היסוד שמחייב אותנו לבנות מחדש את התשתית של החשיבה הציונית.

[מפאת אורכו, חלקו המשלים של הדיון יראה אור בגיליון הבא]

עם הכובע ביד מול המרץ.

ובעיני באמת נקודת המוצא היא אבדן ההכרה, אותו שיר שאני קראתי גם בהפגנה, דבריו של אלתרמן, הנצור הזה מה אעשה לו, שורה תחתונה שבה אומר השטן: רק זאת אעשה, אכה את מוחו ושכח שעמו הצדק. השכחה שעמו הצדק, כלומר שכחת הצדק הציוני, היא בעצם לפי תפיסתי אבדן ההכרה של מורשת הדורות. של ההכרה מי הוא עם ישראל, לאן הוא בא, לאן הוא הולך, מה ייעודו, מה תפקידו. אני בעניין זה אולי קצת רואה את הדברים בגוון שונה מאשר אלדד. נכון הוא שעם ישראל צריך לא להיות חסר גם את הריאליה הטבעית של עם שרוצה בארצו, אבל מסתבר שבעם ישראל זה לא הולך כך. חלק לו ריבונו של עולם איזה מוח אחר; הוא יכול להגיע להכרה לאומית דווקא מתוך ההכרה הייחודית שלו, מתוך הכרת תוכנו-אמונתו. לכן גם החיסטוריה שלו שונה מהחיסטוריה של כל העמים האחרים. הוא לא נולד בארץ, לא צמח בה באופן טבעי, לא התפתח בה באופן טבעי, וכלי הלשון וקשר הגורל שהתפתחו בו היו אף הם מתוך למסגרת ארץ מולדת.

ישראל אלדד: תלמוד בבלי דחה תלמוד ירושלמי...

חנן פורת: ... המהלך הכולל של עם ישראל, של אברהם, הוא "מארצך וממולדתך, ומבית אביך אל הארץ אשר אראך". ארץ-ישראל כארץ הייעוד והבחירה, ולא כארץ מולדת שבה צמחת באופן טבעי. וכך, כמו אברהם, מעשי אבות סימן לבנים, כך עם ישראל הולך כעם ממצרים אל ארץ-ישראל, והוצאתי והצלתי וגאלתי והבאתי אתכם אל הארץ. כשעם ישראל נמצא בארץ אסור שיחסר את התחושה הטבעית של אהבת הארץ, של אהבת הבית, של אהבת המולדת, וכדי אבל עם ישראל, הוא עם נודד, הוא עם שכל הזמן מחפש את אשר לא כאן. אם לא תמציא לו את אשר כאן מתוך אשר לא כאן, זאת אומרת מתוך ההכרה הייחודית שלו של ארץ-ישראל כארץ הקודש, כארץ הבחירה, אז הוא לא יגיע. לכן גם הוא עולה לארץ מתוך אותה הכרה.

בציונות בראשיתה היתה איזו שהיא ספונטניות, היתה איזו שהיא דינמיות אדירה שהיא באמת פועל-יוצא של כוחות הנפש של העם הזה. אבל הרגש הזה, או הכוחות הספונטניים האלה, שבזמן שעסקו בחבלי יצירה נתנו את מיטבם... באיזשהו מקום – יש ביטוי נורא, נוגע ללב של חרב קוק וצ"ל, האומר כך: "רגש כי זקן, מה יעשה לו!" מה קורה כשהרגש מזדקן? גם רגש לאומי יכול להזדקן. רגש כי זקן, מה יעשה לו...

נתיב: אחרי 44 שנים כבר מזדקן הרגש הלאומי?

חנן פורת: יש אנשים צעירים שגם הם כבר זקנים. תראה זוג שאחרי שלוש שנים כבר הזדקנה האהבה ביניהם. רגש כי יזדקן, מה יעשה לו? אומר חרב קוק: "אם תמצא פלגים לחיות את הרגש ממקור ההכרה והאמונה, יחיה. ואם לא, ייבש וייבול". ואני רואה לגד עיני את התהליך הזה במה שנקרא הרגש הלאומי. כשאתה קורא היום את העיתונות, לא רק את העיתונות המכונה עיתונות השמאל, אתה רואה התגלמות רגש כי זקן, הרגש הציוני שבא בימים. אותו רגש טבעי ספונטני שהמה בימים בהם היו עסוקים בחבלי יצירה אנשי דור הפלמ"ח של משה שמיר, הדור שקדם להם, איזו תנופה ועצמה, והנה חרגש הזה זקן. כדברי חרב קוק, חייבים לחיות אותו ממקור ההכרה והאמונה, הכרה ואמונה הרלוונטיים למשמעות דורנו, אבל עם השורשים הרוחניים העמוקים שלה, אלה בעיני תנאי ויסוד לאיתנותו של הגזע עמוק השורשים. לא פרח לקישוט ועציץ לעונה.